כלל גדול פרק שביעי שבת

סט.

מסורת הש"ס

א) (לקמן קנב: פ"ס), ב) יומא פ. הוריות כ. יח. ע"ש תוליו ה:, ג) שבועות סו: יט"ל, ד) לקמן עב. [לי:] (לעיל י:), ה) לעיל ו: לקמן ע. עב. לי: כריתות כ:, ו) [עי' תוספות מגילה יח: ד"ה דכמיר ותוס' לעיל י: ד"ה הא קמ"ל], ז) [לקמן ע: עב. קנב: יומ"ל], ח) [עיין מהרלרין פי.], ט) [שיטה מ: יומ"ל], י) כ"ה לשון ר"ח [מהדפס מיו], כ) [דף סח:], ל) [ריקלה ד], מ) [מהדפס לה.], נ) [ריקלה ה], ס) ל"ל דשבת. רש"ל.

תורה אור השלם

1 וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר יי אל משה:
במדבר טו כב
2 והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את יי הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה:
במדבר טו ל
3 ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת מכל מצות יי אשר לא תעשינה ואשם:
ויקרא ד כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואליבא דרבי עקיבא דאמר כמסכת סוטה. נמחק נלמדו דף מ: ע"ב ודף ל ע"ב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בגון שבגד וכו' דמסתבר מה שצריכי שלא לקבוה. עיין נב"ק דף קה ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו: שם ד"ה בגון שבגד וכו' אבל לרבי הנקא ליה בגו"ש. עיין נמחדוסי הרין שבועות דף ה ע"ב ומהר' הרמב"ן שם:

מוסף רש"י

וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה. מעבירת מיכנים משמעי קרא, דמגיה כספרי ר"ש לומר מעבירת מיכנים כמשמע מדבר, שנאמר כי דבר ה' בזה, שמה על דבר ראשון שנאמר כי אמר ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (הוריות ח:), מעם הארץ. מעם ולא כל עם, וכני מעשה כתיב שבא על הפונג (חולין ה:). פרש למעבר. ראיני מבית קרבן על שגגתו, ראין מקבלין מידו (הוריות ב. יא:). ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ש. מכלן אחה למד (חולין שם), אשר לא תעשינה בשגגה ראשם. ומסיק ליה מה הידע אלני מעלתו אשר מעל הכית אשמו, דמשמע אשר לא תעשינה אם כיה יודע שהוא אסור, ושגגה היכה לי ושעה ואשם הוא ידע (שם) משמע שאילו ידע לא עשה, אבל בשגגה עשה ואשם (יומא פ:). השב מידיעתו. הפרש ונכלל מתחלה ואין עיכר אם היה יודע שהוא אסור, ומתר"ב נרם הישבו, שאם היה יודע שהוא אלב היה יושב ומבטל מעבירה ש (חולין שם). ומעבר לא שב מידיעתו היה לכיכר אינו מכיה קרבן על שגגתו (הוריות ב:). מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הוצרע ומחוסרי כו' למה לי לאיתנא מעבר, הא מני לה אחיל (לעיל ו. וכעי"ז לקמן עג:). שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ומא לאיתיעני סמוס המעלות שאם חיב לאיתיני שבת בהעלם אחד, ואשמעינן מ' חבר אחת הן ומי לא, שאפילו עשה תולדותיהן עמהן אינו מכיה על הראשונה כי אם אבות, דהר"ל כעושה מחוך ועשה, דהלה מהל עבירה היא (לעיל ב.).

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ח מהלכות שבועות הלכה ב:
ו ב ג מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה כ סמא עשין רנ:
ז ד מיי' שם ופ"ז ה"ג:

תוס' ישנים

א) דסא דלא ליכא למימר דשגג בכרת דא"כ הייט רבנן ועיל כיון דמקיים שוגג למיד בכרת אים לן למימר דמכרת אים ליה ידיעה בשעת מעשה ויעוד דשגגת לא אפילו לרבנן לא חייבין.
ב) לא מלי למימר דידע לי' בלא דמחתר למ"ד בפר' בתרא דאין בו הטאת דכיון דבכור דעלמו מיתר מיתר בכל המלאכות כ"ש שבור שאינו מחיר על בהמתו ולא מלי למימר דידע ליה בהבערה אלינא דדבי יומי דהא קתני ליה בתמתיתין ולכתא למימר דידע לה בתולדה דכיון דלא ידע לבות כ"ש תולדות ולכתא למימר דידע לה בפקילה דאם כן לא אב מידיעתו הוא ואין שבבת לומר כגון שעשה כשיורין כגון דסבר דלא מחייב אלא בהעבירה ה' אבות בדשות כרתים אי בהוצאה ג' תכיריה ובתוכ ג' תולדות דלא סמיה שיבבת ואמר מדעתו שיעור אחיו:

רב נסים גאון

דידע להו בתחומים אליבא דרבי עקיבא. כמה דאמר ר' עקיבא במסכת סוטה בפ' כשם שהמים בדיקין אותה (דף ב:) בו ביום דרש רבי עקיבא ומדומם מחרן לעיר, ומקרא אחד אומר מקיר העיר חוצה אלף אמה. אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה, ואי אפשר לומר אלפים שכבר נאמר אלף, ולמה נאמר אלף ולמה נאמר אלפים אלא אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת. ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים. ואמרו בגמרא במאי קמיפלגי מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן.

רבינו חננאל

וקא סברס ר' יוחנן דשמעא דרבנן כיון ששגג בכרת אע"פ שהיד בלאו חייב חטאת, ור"ל אבר אינו חייב חטאת עד שישגוג בלאו וכרת. ומותבינן על ר"ל הא דתנן אבות מלאכות אריבעים חסר אחת, והיינן בה מנינא למה לי, ואמר ר' יוחנן אם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, ואוקימנא בזדון שבת ושגגת מלאכות, בשלמא לר' יוחנן כגון שהיד בלאו, פירוש ידע שהיא היום שבת וידע שהעבודה מלאכה (חייב כרת) [עובר בלאו], אמרינן כיון ששגג [בכרת] אף על פי שהיד בלאו, שגגה היא וחייב חטאת. אלא לריש לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת, זדון שבת היכי משכחת ליה. ומשני כגון דידע לשבת בתחומין, אמר אין השבת אסור אלא בתחומין כדכתיב אל יצא איש ממקומו ונו', וכרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, כדמפרש בפרטה פרק ה'. ואף על גב דדחי התם, ואמרינן (עירובין ס:) לית דחש להא דרבי עקיבא. אמר אבי הכל מודים בשבועה ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד ששגוג בלאו שבה.

---

[1] וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב [2] והנפש אשר תעשה ביד רמה [ג] הוקשו כולם לע"ז [4] מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן [5] שגגת קרבן לא שמה שגגה ורבנן שגגה במאי רבי יוחנן אמר [6] כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת אמר רבא מאי טעמא דרשב"ל אמר קרא [7] אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם עד שישגוג בלאו וכרת שבה ורבי יוחנן האי קרא דרשב"ל מאי עביד ליה מיבעי ליה [ט] לכדתניא [9] מעם הארץ פרט למומר רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם [ט] השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו: תנן [יא] אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה [יב] מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן [יג] שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה כגון דידע לה לשבת בלאו אלא לר"ש ב"ל דאמר עד שישגוג בלאו ובכרת דידע ליה לשבת במאי [יד] דידעה [טו] בתחומין [טז] ואליבא דר"ע מאן תנא להא דתנו רבנן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה הזיד בזה ובזה זו היא מזיד האמור בתורה שגג בשבת והזיד במלאכות או ששגג במלאכות והזיד בשבת או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן או לא חייב כמאן כמונבז אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן ר' יוחנן פשיטא כי קא"ר יוחנן היכא דאיכא כרת אבל הכא דליכא כרת לא סד"א [יז] הואיל וחייב קרבן חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי עליה קרבן והכא מייתי כי שגג בקרבן נמי ליחייב

קמ"ל

מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת. ופ"ת מ"מ הקישא דשגגא למזיד למה לי דאפילו לא הוי כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה יליפינן ספיר מע"ז שחייב על זדונה כרת כו' וי"ל דלית לן לאקושי לע"ז אלא כמאי דכתיב בהיא פרשה כדמשמע ממון פירוש הקונטרס ולהכי אצטריך לאתויי הכא והנפש אשר תעשה תדע דהא לא יליפינן מע"ז דיניבי על זדונו קפילה כע"ז משום דלא כתיב קפילה בהיא פרשה אלא כרת והא דממעטינן כרים פרק בתרא דמכות (דף יג:) פסח ומילה מקרבן אע"פ שיש בהן כרת משום דמה ע"ז דאמר רחמנא לא תעביד והכי קום עשה מינהו היינו נמי משום דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה [כ] דמשמע מה שנתיחי אלא לעשות ופ"ת דבנן דהכא ר' עקיבא ור' עקיבא אית ליה בפ"ק דכריתות (דף ז:) דהאי קרא דמגדף במברך את השם כתיב וי"ל דלישנא דנקט הכא הוקשה כל התורה כולה ע"ז דבנן דרבי עקיבא אכל לר"ע אית לן למימר דהוקשה כל התורה כולה למברך את השם ופ"ת ולמונבז האי דרשא דר' יהושע בן לוי מנא ליה ואומר ר"י דנפקא ליה כדדרים רבי בפ"ק דיבמות (דף ט.) ובפ"ב דהוריות (דף מ.) נאמר כאן ונודעה החטאת אשר חטא עליה ונאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה: אלא למונבז שגגה בטאי. לא מלי למימר שגגה בלאו והזיד בקרבן דאין סברא לחייב בהזיד בקרבן דלא סבר דידע בהזיד נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא הוא דכיון דמקיים למזיד אפי' מזיד בכל דבר ושוגג רק בדבר אחד דהיינו בקרבן יש לנו לחייבו) ומיהו היכא דאיכא פקילה בעינן שיהא שוגג גם בפקילה דאי הוה מזיד בפקילה אין לחייבו בקרבן דכיון דאינו שב מפקילה פטיעה שאפילו היה יודע שחייב בהזיד קרבן שלא היה שב ולא שב מידיעתו הוא ואע"ג דבהזיד בכרת חשיב ליה שב מידיעתו לקרבן היינו משום דכרת אפשר בתשובה וקרבן לא אפשר בתשובה ועוד דגבי כרת שייך שפיר למימר אם היה יודע שחייב כרת עם הקרבן היה שב: בגון ששגג בברת אע"פ שהזיד בלאו. וטעמא דר' יוחנן משום דלא כתיב לאו בהיקשא דר' יהושע ולא כתיב אלא כרת בהיא עניינא ולהכי בעי מ"ט דרש לקיש ולא בעי מ"ט דר' יוחנן ול"ל דרבי יוחנן מייתי אליבא דרבנן דאית להו היקשא דרבי יהושע בן לוי [כא] אבל לרבי דנפקא ליה מג"ש דעליה מודה רבי יוחנן דבעי עד שיסגוג בלאו וכרת דהא כתיב לאו בהיקש קרא ואשה אל אחותה לא תקח וגו': אמר קרא אשר לא תעשינה בשגגה. קשה לר"י מנא ליה לרש לקיש דרבנן דרשי הכי ונעו שגגת לאו וליכא למימר דמשמע ליה למדרש קרא הכי דהא ע"כ סבירא ליה דאין סברא לדרוש כן דהא איהו סבר כמונבז דלאמר לעיל ומונבז לא בעי שגגת לאו אלא שגגת קרבן גרידא דבהדיא תניא לקמן לו שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן אם לאו חייב ולא קאמר קרבן ומלקות אם לאו: דידע לה בתחומין [כב]. לא מלי למימר דידע לה בדאיסי דבההוא נמי חייב חטאת כדפירשתי בפרק קמא (דף ו: בד"ה הא קמ"ל) תימה לר"י דאמאי לא קאמר דידע לה לשבת בעשה דכתיב ויום השביעי תשבות וגו' (שמות כג) וכתיב נמי ושמרתם את השבת (שם לא):

עד שישגוג בלאו שבה. כגון שבע שלא יאכל ואכל ובשעת אכילה היה יודע היטב שבועה אסור שבועה אלא שבשעת אכילה היה סבור שבשבע: הא

---

[1] וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב [2] והנפש אשר תעשה ביד רמה [ג] הוקשו כולם לע"ז [4] מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן [5] שגגת קרבן לא שמה שגגה ורבנן שגגה במאי רבי יוחנן אמר [6] כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת אמר רבא מאי טעמא דרשב"ל אמר קרא [7] אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם עד שישגוג בלאו וכרת שבה ורבי יוחנן האי קרא דרשב"ל מאי עביד ליה מיבעי ליה [ט] לכדתניא [9] מעם הארץ פרט למומר רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם [ט] השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו: תנן [יא] אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה [יב] מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן [יג] שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה כגון דידע לה לשבת בלאו אלא לר"ש ב"ל דאמר עד שישגוג בלאו ובכרת דידע ליה לשבת במאי [יד] דידעה [טו] בתחומין [טז] ואליבא דר"ע מאן תנא להא דתנו רבנן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה הזיד בזה ובזה זו היא מזיד האמור בתורה שגג בשבת והזיד במלאכות או ששגג במלאכות והזיד בשבת או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן או לא חייב כמאן כמונבז אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן ר' יוחנן פשיטא כי קא"ר יוחנן היכא דאיכא כרת אבל הכא דליכא כרת לא סד"א [יז] הואיל וחייב קרבן חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי עליה קרבן והכא מייתי כי שגג בקרבן נמי ליחייב

קמ"ל

דמותר לעבור על שבועתו ורש"י פירש דבשעת אכילה שכח שנשבע ואין נראה לאין זה קרוי שגג בלאו שכה כמה שאינו מזכר שנשבע מאן הכל מודים, רבי יוחנן דסבר עד שישגוג בכרת, והאי כיון דלית בה כרת בעי שגגה בלאו. ואמרינן פשיטא, מהו דתימא הואיל והתרוש הוא דלא אשכחן בכל התורה לאו שאין בה כרת שמייתי קרבן, והכא בשבועת ביטוי מייתי קרבן אע"פ שאין בה כרת, הוה אמינא כי שגג בקרבן (נמי) בלבד (נמי) מחייב.

---

[1] ע"ש דלא מייתי כלל מדין תחומין דאוריתא. אבן מ"מ יש לגלות דגם בדין תחומין דאוריתא לא קי"ל כר"ע ועיין תוס' שם ד"ה לית דחש.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com